ГОДИНА XXII. На Цетињу, у суботу 25 септембра 1893. БРОЈ 39.

Излази суботом.
Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.
За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у канцеларију непосредне администрације „Гласа Црногорца“ на Цетињу, а може се и преко трговаца на Котору. Дописе шаљу се уредништву. Рукописи се не враћају.
За огласе плаћа се, по простору своје врсте по петити, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже времено погодити се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 24 септембра.

Њемачки Цар наставља грозничаве демонстрације према предстојећој посјети и дочеку руског бродовља у Тулону. Догодило се, што нико није могао очекивати. Дошавши на аустро-угарске манијеве, из Гиса је Цар Вилхелм телеграфирао кнезу Бисмарку у Кисинген, најављујући му своје сажаљење ради болијести његове, о којој прије ништа није знао, и пуђећи му који свој дворац у средњој Њемачкој ради опорављања његова здравља. Да Цар није ништа знао за болијест Бисмаркову прије него је дошао у Угарску! То је одма морало напути у очи данно упријеђеном великану, и он је Цару одма по телеграфу одговорио: „Захваљујем е најдубљим поштовањем на благохотној изјави сажаљења и на милостивој понуди климатички повољнијег боравишта. Моја најпочинија захвалност на премилостивој намјери не ослабљује умјерење моје, да би се најприје могао опоравити — ако је то по Божјој вољи још могуће — у старом свом боравишту, у његовом уређењу и околини. Будући је моја болијест нервозне природе, ја мислим као и мој лекар, обзиром на моју старост, у интересу одстрањења моје болијести, да ми се мала чувати прелаза у нову страну околину, како би се то према милостивој намјери Вашега Величанства морало збити.“ Једном ријечи, гвоздени канцелар одбио је царску понуду, што сасвијем одговара досадашњим односима између младог Цара и старог државника. Од како је Каприви замијенио Бисмарка, овај је тако критиковао у свом листу политику њемачку, како унутрашњу, тако и спољашњу, да је то Цара у највећој мјери раздраживало, те је пријетио и пресском парницом. Царске изјаве у смислу његовог позлатог „Sie volo, sie jubeo! Тако хоћу, тако заповиједам!“ односе се све на Бисмарка. Овај опет остао је непомичан у своме држању, и у овој парници расте су симпатије према тако заслужном мужу по свој Њемачкој.

Бисмарк је основао њемачку царевину, поставио на главу Хохенцолерна царску круну, остварио народни идеал уједињења њемачкога, чим је стекао у народу такав ауторитет, ком не може ништа и нико наудити. И према томе пред очима народа Цара је интересирала неблагодарност у овој парници, и пратила немоћна срдитост. Тај јаз, што је зјао између младог Цара и старог државника, дијелио је Њемачку у два логора, што јој никако није одило у рачун моћи и угледа према све више растућем руско-француском пријатељству. И Цар је морао учинити први корак и пружити златни мост к измирењу. Да је Бисмарк примио понуду и настојао се у ком царском дворцу, јамачно измирења шваше бити ту. Али је „гвоздени“ канцелар одбио царску понуду, која му не поправља положај одузета му, и која би му одузела данашњи независни положај оштрог критичара дјеловања свога наслиједника.

Ипак је први корак учињен к измирењу, и по томе се говори о повратку Бисмаркову на мјесто царскога канцелара, што пружа повода конјектурама о промјени њемачко-руских односа, пошто је Бисмарк осуђивао најоштрије нову њемачку политику, која је прекинула мост, који је за његово доба постојао између Њемачке и Русије. Обзиром не те конјектуре, „Варшавски Дневник“ пише: „Са гледишта опште политике и специјално руско-њемачких односа, измирење нема абсолутно никакви значај. Име Бисмарка, по нашем мњењу сасвијем *погрјешно, политички рутинери* примили су сматрати синонимом руско-њемачког пријатељства, и по томе неки публицисти најјачи су на томе, да би измирење то с Бисмарком морало донијети к политичкому и економском зближењу Њемачке са Русијом. Чудни снови, остварење којих са руског гледишта, не знамо, да ли би се могло и желјети! Руско-њемачко пријатељство, с једне стране искрено а с друге лицемјерно и себично, није било дјело Бисмарково, него резултат старијех традицијах и илуција, и непотпуне јасности народне самосвијести. Отрјежњење Русије догодило се од једном, и у колико је оно било брже у толико је постојаније; Бисмарк је сам у послједње доба своје управе приномогао томе душевном процесу, ушљед чега је Русија дала својој политици други правац, који је измијенио групирање држава. Сад се кристализирао нов положај, и кад би се и сам Бисмарк повратио на власт, он не би могао промијенити, што постоји, исто као што не би им Њемачка могла повратити своју фактичну изгубљену хегемонију и помрачени свој углед. Напори појединих особе најгенијалније немоћни су у борби са великијем историјскијем идејама и са силнијем народнијем струјама. Политичка улога Бисмарка изиграна је сасвијем, и он данас представља само живи одломак прошлости, који Њемачка — по само она — мора да цијени у спомен своје старе славе и величине“.

Послије онога корака младог Цара према Бисмарку, он је скокнуо покрај Данске, гдје борави Цар руски, у Шведску у — лов; а прије овога скока, поведем је у новинарству говор о уласку Шведске у тројни савез, и то бијаги ушљед опасности, која јој пријети од нове ратне руске луке Либавске. Краљ шведски са својим Наслиједником придружио се томе лову, и сад ће се сигурно говорити више о приступању Шведске у тројни савез. Али Шведска још није на чисто са Норвешком, која захтијева своје конзуларно и дипломатско заступство у иностранству — питање, које не да шведској крупи да мисли о чему другоме, а најмање о таквој демонстрацији противу Русије, према којој Норвешка гоји отворене симпатије. То знаде и Цар Вилхелм, него му се хоће говора о скицирању тројнога савеза према руско-француском пријатељству.

Према овој узбуђености њемачкога Цара, још више у очи пада мирно држање предсједника француске републике, г. Карнота, које се најбоље огледа у његовој бесједи, што је држао на банкету у Бовезу поводом свршетка овогодишњег војничког вјежбања, коју нам је у прошлом броју у кратко „кор. биро“ саопштио. У тој бесједи он је захвалио војсци, што она даје народу, са свијешћу о својој сопственој снази, спокојство и хладнокрвност. И то није била проста фраза, — вели „Новије Времја“ — него се оправдава фактима. Сва Јевропа била је свједоком онога спокојства, којим се француски народ односио према скорашњијем догађајима на источној граници француској, премда је разумно прави смисао избраногa времена за одлас — дотаримске маневре и присуство на њима наслиједника италијанског престола. Хладнокрвност, што је показао, потицала је збиља из самосвијести о својој сопственој снази. Госп. *Карно задостајно је јот, да у томе случају није играло улогу само сјајне стање француске армаде, него и очевидна посјета руског бродовља у Тулону.* Громко и без сваког изговора предсједник републике изјавио је, да се Француска сматра срећном почастити своје пријатеље, не видећи у томе ништа, што се не би сагласивало с њемачкијем искренијем расположењем к миру, и с упјеревањем, да ће у будућности побједити мудрост и поштење. Ни најмањег тона изазивања нема у тој бесједи, и ако је била проникнута високим патриотизмом и топлим осјећањем према Русији. И највећи непријатељи француски морају признати, да у Бовезу није пала једна ријеч, која би могла слутити опасност постојећег јевропског мира, и ако је бесједа била упућена војсци француској и истицала њене врлине. Факт пуног миролубија свијех учесника тулонског састанка у такном је степену доказан несумњиво, да ће сво контра демонстрације бити само смијешне, као што је сваки знак притајане зависти и слабо притајанога неоправданога страха.

Тако с разлогом говори петроградски лист о држању Француске уочи посјете и дочека руског бродовља у Тулону.

У Бразилу бјесни грађански рат. Ово је други у четири године од како је у Бразилу република замијенила монархију, послиједњу у новом свијету. Овај рат је букнуо ушљед разног тумачења једног параграфа устава. Предсједник републике маршал Пејкото, ослањајући се на један параграф устава, који му даје право на „veto“, одбио је један закључак парламента. Адмирал ратне флоте републиканац Мело, ушљед тога, објавио је, да му патриотска дужност налаже, да учини крај деспотаму Пејкота, и да то је стао бомбардирати Рио Жанејро, престоницу републике са 600.000 становника и важно трговачко средиште. Адмирал Мело већ је познат из устанка, што је прије двије године оборио првог предсједника републике Фонеска и на мјесто овога донио маршала Пејкота. Послиједња вијест из Бразила доноси, да адмирал Мело намјерава обновити монархију у корист зета пок. Дон Педра, потомка Цара бразилскога. То би био брат принца Фердинанда Кобурškог, који би уживао симпатије у бразилској морарици. Али тој се вијести не може вјеровати на први мах, — пошто јој се не зна извора; а друго, кад није било говора о обновљењу монархије за живота Дон Педра, тако мудрога и просвијећеног Цара, под којим је Бразил уживао свако добро, одкуда сада та намјера, да се позове на престо његов зет, страни Принц, за кога се не зна какав би владар био, ма како био познат морарици као пјесник чесник? Оно је мњење, да адмирала потиче себичност, и за то његово подузеће не могу пратити ничије симпатије. Тако и овај грађански рат сматра се оном болијешћу од које кроничко болују све републике јужне Америке.

У исто доба револуција бјесни и у Аргентинској републици.

ОПСАДНО СТАЊЕ у ЧЕСКОЈ.

(Из „Времена.“)

Положај у Ческој све се више замрсује. Оних дана проглашено је опсадно стање у Прагу и његовој околини: Вајнберг, Каролинентал и Смихов и тако је грофе Тафе тамо доспио, гдје је немад била установјерена влада, зад је оно под називом Ауерсперговом прије двадесет и пет година проглашено опсадно стање. Грофе Тафе почео је свој посао с измирењем народа, те је дошао до тога, да путем селе наустила чески народ. Услед тога настало је велико огорчење међу Чесима и непрестано се догађају нереди, којима се крај догледати не може.

Противници чески примили су ове строге мјере против Чеха с великим усхићењем. И ако они ријетко долазе у овај положај, да одобравају поступке грофа Тафе, то су овом приликом учинили наустетан. Све што је против Чеха, те они објеручно прихваћају. Њемци схваћају слободоумље тако, да се само они слободно претати могу, а сви други народи треба да се задовољавају с оним, што им се с њиховог богатог стола баци.

Како је дошло до тога, да је чески народ толико огорчен? Дугачак је низ невоља, које је претрпио чески народ. У њега је велика морална, материјална и интелектуална снага, па је он мјеан био увијек запостављен у Аустрији. Одах данашњи чески народ тражио је, да с аустријском државом неке своју будућност. Али му се то није никад признавало. Кад је оно измијењена установност у Аустрији, то се догодило на штету ческог државног права. Дуализам је ново тог државног права прешао на дневни ред.

Праве невоље ческог народа у устаљном стању добиле су још јачег замаха. Ческа сабор није био права представника народа; изборни закон тако је удешен, да се може намјестити већина против Чеха. Жалосно је, да Чеси ни у своју кућу нијесу били господари, а само да су могли утицати на положај цијеле монархије. Против тога насиља чески народ борио се славно и одушевљено и морао је да поднесе големе жртве. Затварани су чески родољуби, упрошћавани су чески листови, а на послетку Чеси, доведени до очајања, нијесу више хтјели да учествују у државним пословима, који су против њих управљени. Тако су одношаји у Аустрији остали неуређени, чешко питање бјеше отворено питање.

Ово је трајало све док грофе Хохенварт није постао аустријски министар предсједник. Тек овај државник лепо се био одбило, да се споразуміје с Чесима. Хохенварт се споразуміје с вођама ческог народа, и сабор се састаје да утврди тај споразум. Главно мјесто правјенске поруке на тај сабор гласило је овако: „Обзиром на државноправни положај ческе круне и свијесни сјаја и моћи, коју је она имала и нашим предходницима пружала, обзиром надаље на неповодљиву вјерност, којом је отаџбинитво Чеше у свако доба бранило наш престол, прилазјемо радо права ове краљевине и сремљени смо оно наше признање помоћити нашом крунитбеном заклетвом.“ На ову краљевску поруку чески сабор одговорио је адресом и чувеним фундаментелним члановима. У тим члановима чески народ тражио је да буде засебна политична индивидуалност и да се обнове права ческе круне. Но он је био готов и на многе жртве, па је много и попустио у хатер једнаства монархије. На тај начин дошло се до новог споразума између ческог народа и аустријских државника; изгледало је, да је дошао крај борби, да ће чески народ одмијети, али да ће се и Аустрија преродити.

Али овакви рјешењем ческог питања нијесу хтјели да се задовоље установјерни Њемци и Мађари. Грофе Андраши и грофе Бајст раде против тог поравнања и послије дугог ровења — успију! Преговори се прекинуше, Хохенварт паде, а на његово мјесто дође опет Ауерсперг и опет стара игра отпочиње. Чески народ продужи борбу, а нова влада продужи гоњење. Но чески народ никад није клонуо. Послије осам година предмислише се у Бечу и опет се промијени спомерив. Дође грофе Тафе и отпоче нове преговоре с Чесима, само, да их приволе да уђу у царевинско вијеће. Чеси још и даље попустише и уђоше у царевинско вијеће. Пријестолна бесједа је нарочито прикрила ческе др-

важно право, но она је из опортунитета изговијестила, да се у то питање за сад не дира. Зато је грофа Тафе обећао Чесима, да ће иначе задовољити њихове захтијевања.

Чеси су у царевинском вијећу вјерно подупирали грофа Тафе. Састављали су већину, која би се из њих распала. На шта су за то добили? Грофа Тафе из је тјешне зрелим ријечима и пружао им и само најситније уступке. Даље ништа. На посљетку се ческом народу досадило толико понижење и кад је грофа Тафе хтио, да помоћу ческог сјача изведе конституцију чеху, — чески народ огорчао се, остави Старо Чехе и повјерио своје посјерске Младо Чесима, који су хтјели борбу да продуже.

Тиме је грофа Тафе изгубио сјајни стуб и он се у тој невољи обратио на другу страну, повоје у помоћ њемачке установовјерце. Чеси се нимало нијесу поплашили, али је влада својом утицајем подупирала тешње, којима се хтјело, да ослабе опозицију ческог народа. Земјиште се подривало и то је чески народ још више узрујало.

Ми смо хтјели да опишемо, како се развијало огорчење ческог народа, и како је оправдано оним невољама, које је чески народ претрпио. Ми не ћемо да правдамо нереде; ми их нити ниоје осуђујемо, јер чеському народу ти нереди не користе; то само може бити повод, да његови непријатељи буду још безобзирнији.

Али и то не мислимо, да ће се извјесним мјерама умирити чески народ. Незадовољство једног народа не лијечи се полицијом. А кад је тај народ важан фактор у монархији, као што је чески народ, он а се озбиљне мјере још мање могу разумјети и свакојако су за осуду.

Грофа Тафе налази се на низбрдици. Чеси су били они, који су омогућили владавину грофу Тафеу, као и то да се он до сада према јакој њемачкој опозицији могао одржати. Сад се грофа Тафе Чесима лијепо захваљује!

Створи се у Аустрији све осјећа замршају. Над ческом се навлаче облаци. Ко зна шта се још „зла бријега вада."

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Значај и корист виноградарства.

Под виноградетвом разумијемо разумна рад око винове лозе. Тим разумним радом вада двоје да постигнемо: моралну и материјалну корист. Моралну корист од винове лозе, односно од рада око ње, састоји се у њој племенитој забави, у уживању природе и њених чудесија; а материјалну корист од винове лозе постижемо се добијањем што воће плода од ње, даље грожђа, а од њега вадамо вина.

Виноградарство је у подједнаку природа једно од најзначајнијих и најплеменитијих радова; и завета се онуда предјео срећним може називати, гдје се оно његујати и усавршавати може.

Милиони људи живе од виноградарства, а више хиљада милиона ефорина добија се од производње грожђа односно за вино, које се од њега прави.

У том погледу, земље у којима ми живимо, благословене су, јер се виноградарство у њима у највећој мјери његујати може.

Виноградарство можемо да раздијелимо у два дијела и то у виноградарство у широм смислу, под којим разумијемо подизање и култивирање винове лозе у великим просторима — у виноградима, који једину ту циљ имају, да се из њих што више и што боље вино произведе, — и у виноградарство у ужем смислу, под којим се разумије подизање и култивирање винове лозе у мањој мјери, на малим просторима — у баштама и дворištима, да ради плода, који ће се ино тамо на храну људству да употреби. Према овим подјелама и сама се лоза дијели у опште на двије: на лозу од чијег грожђа само вино добијамо и која се назива лоза винског грожђа; и на лозу са које се грожђе као воће за храну употребљује и која се назива лоза настољног грожђа.

Човјек као воће на у којој мјери да његује лозу, он је мора прије свега сво: проучити; мора јој сазнати све добре особине, под којима она може да напредује, да у обилној мјери доноси плода, баш као чега се сваки виноградар, преко цијеле године и труди.

Према горе медјенутим циљевима вада нам се позабавити са тачнијим набрајањем користи, какве човјек има од винове лозе. Познато је свакоме, да је воће једна од најбољих људских храна; међу овом храном јесте на врлом мјесту и плод од винове лозе, које грожђем називамо. Поред свега тога што је грожђе једна од најбољих храна међу воћем, оно је још врло корисно и с тога, што се употребљује као најбољи и најрадикалнији лијек против многих интерних болести. Одавна се у грожђу увиђа дјеловати моћ и с тога се многе славне дјевојке најтоплије препоручују. Грожђе као лијек, против унутрашњих болести, само тим благодатно утиче на здравље људски, вад се једе из њега само месо и сок му, а душа и сјеме му се одбаци и не прогута. Болесницима се то с почетка мало по мало препоручује, а касније све више и више, док им се на послијетку толико не дозволи, да могу јести колико год хоће али иначе само да стоји не претјерају.

Осим тога велику корист од грожђа имамо, што од њега прављамо вино, то тако важно и омиљено пиће. Вино, вад се умјерено узима, служи нам и као храна и као пиће. Оно нас не храни у тој мјери, у којој нас окрјепљава, подстиче нам снагу, не толико тјелесну колико умну, на бурнија и снажнија рад. Лако утиче на душевни расположај човјеков; оно га разводрава и пријатну весјелост улива у њега. Много је вјештина, пјесама, говоренија пријало из вина и пјота и снаге и одушевљења за свој рад. Па и свето Писмо вели, да вино весели срце човјеково.

И опет велимо, да све ово дијеле особине вина, само се онда у њима појављују, вад га са мјером и паметно узимамо. Напротив велика је штетност, вад посматрамо много случајева, гдје се чини велика злоупотреба са вином. Зар не имадемо готово сваки дан, на мјерој примјера, гдје је баш вино узрок силним несрећама. Не, није оно вино, вина је неразумност онога, ко га без мјере употребљује, и тим вад се опије понаша се испод најгоре животиње. Нема горег на земљи од пијанице, него вад „подобије Божије" — човјек, изгуби своју зрелу памет, а то сва услед залапљивости за вином. — Овим човјечије достојанство понижава, свој живот и здравље нарушава и постане водемеј дјеци и околини. — Та и вода и пива су створени на корист човјеку, али прекомјерно пијење вина, прави је злотвор и отров за човјека. Онијем човјек душевно и тјелесно опада и пропада силним надраживањем живаца му и слабе, па и спољашњи изглед човјеков промијени, лице и ног му пошрени, очи му учини, стомак му се повећа и ништа не може да свари, пратјен да што једе свијем изгуби, но само жоли да јава пића пије. Дахтавица наступи по цијелом тијелу, а то је грозна несрећа, која нас и морално и материјално убија и упропашћује.

То само у главном реосмо о користи грожђа и вина вад за себе употребљујемо, а гдје је она корист од вина вад га лијемо пјешто удесити и кварити и у разну руку одјелити, као бијело, шилер, црно, па и оно свијо опет по притама, власима по винској, старости, јачини и увусу распоредити и по свуне новце продати. Уз ова споменута, тако звана природна (натурална) вина, многи још прави врло добра и пјешачка, поврх свега тога што има несвијесника који грамежљиво за што вјешим новчаним добитком, вино и трују вина, само да га што више произведу и да ц' више новца добију.

При виноградарству није на одмет и на одбацивање и ном, и од њега имамо велике користи, пјешти људи умију од њега добру помоћницу ранију за производу.

Даље се прави том приликом добро и свуно винско сирће (оцат).

Вјештаци знају онно настојано грожђе да добро уреде и да га вино свијеже по свуне новце продаду, или га суше, конзервирају и јоп по свуне за продају.

Кад подбирамо и заливамо ластар, добијамо од онога врло добро ђубре мешавин (помиое) које баш врло благодатно утиче на напредак лозе.

У добу резања добијамо лозу, врло добру за гориво или за прављење опет вадавог ђубрета, баш за ђубрење винограда. Од матерог чокоља и старих дјелова лозе прави се много ситно дрвенарије које се за обично собе управе употребљују.

Према свима овим у главним потезима набројаним користима и добитима, видимо од вина је врло велике важности обављавање и његујање винове лозе. Ко је повољно ма и у један чокот да могуће на своме дому, могао се и са њега једног о сему оном ма и у малој мјери увјерити.

„Домаћи Лист."

Да се опорави слабе воћке.

Ако је воћка ослабила за то, што је одвише родила а нема на себи штетних паразита или какве болести, тад ју вада исцијелити енергичном рјеком.

Сок, који воће тада имати да удржаје веће тог малог броја грана, подвати ће њим толико више снаге. Одјеђи вада све до неколико најсмиднијих и најпри-вјадније разјемјетених грана. При том треба пазити пазити, да се унутра врошње гране по лежајеку те да једна другој не смета.

Има да на дрвету нарасјетих те болијести, мора се још јаче приредати те не останити ништа до главних грана, а оне вада надичати смјесом од 20 до 30 килограма зелене галице и 4 до 5 килограма негашеног креча, растопљена у 100 литара воде.

(Да младе воћке, са мешаном зором, добра је мада јака растопина, дакле половина галице и креча у истој толикој количини воде.)

То вада учинити у касну зиму или рано прољећем, прије него ли ће се почети вегетација и то два пута у размаку од 15 дана.

Ова растопина зелене галице тамани махонину и лишаје, што живу на кори дрвета то врију мишину буба и њихових личинаа. Овако се уједно убијају бube, што су се увукле у разпукнуће дрвета те ће измјетати одатле за врвих тодијих дана и изгрлати младу кору, листе и пупоље или ће у цијјет лећи јајашца, те ће изићи из њих личинке, које ће изјести врху јагру младу плода или ће ту остати у свом заметку те оживјети у кеву, које ће осванати и уништити прије него ли буде могло дозрјети.

Иваду се одмах одстранити све одрезане гране и младице те спалити или их вада наслагати на мјесто, од кодјаа одвојено те изгорети прије прољећа, да се сатре свако јајашце и свани заметак биљ какво штетно буба.

Колико има рана гада под кором или у пучинама, о том се може свако увјерити простим оком а много јаче, ако разгледа стар стаблом, што предмете поспјеша.

Не вада никад заборавити, да колико се пута реже жива чест дрвета, вада обрезану замазати или катраном или воском за цијепљење. Разумије се, да се свака рана има изјести сасвим оштрим ножем па тада још изгладити и омазати.

Вјешт резач резати ће гране и приправљати их увијек обазирући се на пупове, да их остави толико и са оне стране, гдје му треба нових младица, да створи по времену нову крошњу.

Но она бе операција остала без користи посљедна, да не настави воћар свој рад оно воћке гнојећи и окопавајући. Без тога не може старо дрво да потјера моје младице и да се опет грамем. Какво окопавање мислимо? Оно стоји у том: да се обкопа тло оно стабла. Материјал спомињемо, да се то не би имало чинити само по остарјелих и слабих воћака, већ у читавом воћњаку свако треће, четврто године.

Ако је дрво јако ослабио, вада дићи тло на 10—30 центиметара дубоко, а у округу оно стабла доћи до досеже његовог грања. И та дигнута земља има се измјешати другом, коју смо узели с мјеста, гдје или је земља веома добро обрађивана и гнојена или је стајала као самородница, чистим засијана и засађена.

Ону истрошену земљу, што је узесмо испод воћке, можемо однести онамо, гдје смо узели ону плодовиту, чистом, орањом, зимом замрзнуту и умјешану.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЕ."

ЦАРИЦА МАРА.

(Свршетак.)

У горе наведеном тексту из Родослава забиљежено је, како је царица Мара нарочито потпомагала светогорске манастире зато што је близу била. А и мало час наведени текст из легенде о св. Јовану Рилском помиње сасвим разговјетно гдје је царица на селу, у околини Сера, боравила. На другом мјесту у летопису [1] има бољешава како је Мара од цара Мурата испросила земљу под Солуном „поларда читлуна манастирем, коју, наставља летописац, и данас садржат манастири светогорски и с тим окрајчиште називајут". Доцета има и данас читав крај у приморју јужно од Солуна, међу Солуном и полуострвом Касандром, који се зове Калмарија. Ту су, доцета, и данас имања светогорска. Ово вино већ знамо од светогорских калуђера да је Калмарија главно имање хиландарско, дато Хиландару од царице Маре, и да се ту сабира много жита и зејтина. Име тога краја ипак је царице Маре, коју су Светогорци звали Кали Марија (добра Марија). Мало више смо забиљежили како је царица Мара стјецала доходак, што га је уживала Архангелска црква у Јерусалиму, подијелила светогорским манастирима, Хиландару и манастиру св. Павла. Из других споменика знамо да је Бранковићева кућа почела сматрати манастир св. Павла као свој манастир. Походницима манастира св. Павла и данас се прича једна легенда о царици Мари. У том манастиру чуда се неки дио чиног алата, лавана и смирне, што су источни мудраци принијели новорођеном Христу у Витлејему. У манастиру се зна да је то приложила манастиру Марија, кћерка деспота српског Ђурђа Бранковића, жена султана Мурата, а у Светој Гори позната под именом Кали Марија. По предању, она је ове дарове хтјела сама собом да донесе у манастир. Дошавши морем и излазећи на лађе, дошла је до средње пута који води од мора у манастир. Али чудним провиђењем божјим би јој јављено, да својим личним доласком у Свету Гору не мирушава атонска устава, која строго забрањује женском полу приступ у Свету Гору. И тако излазећи јој у сретање, духовници свечано примише дарове и унесоше их у манастирску цркву, а она се врати натраг. Али на овом мјесту гдје је царица предала овете дарове, подигнут је споменик који стоји и данас и на коме је царица Мара насликана у царским хаљинама, с оружаним пратиоцима и у турском одијелу, а спрам ње духовници који су од ње дарове примали. [2]

* * *

Још остаје да потражимо гдје је живјела царица Мара у оно вријеме.

Прича о преносу моштију св. Јована Рилског казује нам да је Мара живјела и да је имала дворово „на селу, поколико стадија од Сера, према јужној страни".

Иваду данас летописне биљешке о смрти Мариној. Један просто записује да је царица Мара умрла 1486 г., а друга је опширнија и гласи: „На лето 6990 (1481) престави се Мара царица, дъщи Ђурђа деспота, на Кретов дан, септемврија (14) на петак, у Јежеву." [3]

Неколико од Мариних горе поменутих писама Дубровчанима писана су тамошњем у Јежеву. Прича о преносу моштију Јована Рилског упућује нас на коме мјесту да тражимо Јежево. У једном бугарском опису српског краја у југоисточној Македонији помиње у нахија Нигрити, западно од Сера и Такин-језера „Јежево, прије пјанка него ли село, сат југоисточно од Такин језера, 7½ сати од Сера. У том селу држи пазар сваког уторника, има чаршија, више хамова и дућана, 60 кућа бугарских и 40 грчких, и грчка црква и школа". [4]

Положај Јежева сам повољује његову знаменитост. У старо вријеме из Србије се у Свету Гору и у Хиландар путовало преко Струмице и Сера, па на Јежево и Вјесту у Орфанском заливу (а може бити и правце преко Струмице и Јежева десном страном Такинског језера на Вјесту). У томе је положају Јежева на путу на Србије у Свету Гору објашњено зашто је баш тај крај изабран да се устуни царица Мари. У том су вријеме поћином земље и села светогорских манастира. Тај се крај јужно граничио облашћу светогорском. Нема сумње да је и у самом избору мјеста царица Мара учествовала, и није случајно што је она своју столицу и своју област изабрала баш на том путу. С једне стране је одатле могла служити заштити светогорских манастира, а с друге бити свагда на руци побожним путницима и калуђерима, који су тим путем морали пролазити на писанију по народу или на своја имања на разним мјестима Македоније и Србије. По томе је двор царице Маре у Јежеву постао правна агенција хришћанскога доброчинства за вјеру и за вјеру православну. Тешко је данас и процијенити колико је тиме добра учинила са тога мјеста она ванста христољубива њен деспота Ђурђа. Један спомен од владања царице Маре одржао се и до данас у имену Султанице, којим се зову висови сјеверозападни од Јежева, међу Струмом, Вардаром и Дојраном. [5]

Прије него што се растанемо о Јежеву, да напоменемо да се ово 1350 г. у томе мјесту помиње и описном на ранијих времена. Сарски митрополит Јаков дао је децембра 1350 манастиру Есфигмену у Светој Гори неку цркву св. Ђурђа на Такинском или Струмском Језеру, за коју каже да је подигнута прије на малога времена дарованим писмом богољубивога епископа јежевског кир Јоанникија. [6] Ништа не знамо је ли се епископија у Јежеву држала и у вријеме тога дара и послије, у вријеме царице Маре, али из тога само видимо како је у оно времена Јежево било много знатније него што је данас.

Горе наведени текст из Родослава помиње како је царица Мара живјела близу Свете Горе, и како је милошћу коју је уживала у султана Мурата, многима била заступница и пријатељ, а прави мати светогорским калуђерима и осталим манастирима. У томе истом тексту помиње се како је царица Мара з себи доводила из Пуља и своју сестру Катаринину, и како

[1] Ј. Стојановић, Родослов и Летопис, 52

[2] Ј. Стојановић, Летопис, 54.

[3] Споменик Српске Краљевске Академије, XXXVI, Београд, 1901, стр. 56.

[4] Споменик Српске Краљевске Академије, XXXVI, Београд, 1901, стр. 56.

[5] Ј. Стојановић, Летопис, 54.

[6] Споменик Српске Краљевске Академије, XXXVI, Београд, 1901, стр. 56.

Нема ли у близини добро, плодне земље, најпослије јако прише, мећи је гдјеа — ливаде или мјесто ме навести ако стабла своја мјешаница. Предностављамо ако ствар свакоме подоједаку полиету, да је компост (мо), састављен од органичних одпадака, што су се полагано растворили од лишћа, мосева, корова и т. д.; од блата и смеће, од длаке, рогова, чивава, перја, крви и т. д., све то помјешано осоком и помијешано жиивинским тиојем. Спремамо ли компост на тло, у којем има мало креча, тад је добро, ако на хрну тога тиојина посимо надиште сирадела лапора или вапна.

Сав овај рад ваља чинити у мјесецима јануару и фебруару на лијепа, ведрјерно суха времена. („Госп. Лист".)

(Мед врло добро чини дјеци.) Дјеци, која брзо расту те су због тог слабуњава и бљиједа, обично вито срце слатвиње. То долази отуд, што тијело потребује тамових градива, која брзо и непосредно у крв прелазе и јачу животну радњу изазивају. Међу тамова градива сигурно извластито шећер, који тијелу служи ако гориво. Но од свих слатких материја најбољи је мед, јер у њем има највише грожђаног шећера, а гушина скоро не мало нема, те најлакше прелази у крв, а најбрже се варе. Особито је добро дјеци давати за доручак топли замодљени млијеко, надробљена добрим пшеничним хлебом. Од овог доручка нема здравијег, укуснијег и свакојаког изрочито нама. Мијесо и свежи хлеб тране, а мед грије тијело и врлједи приборе за дахање. Многи држе, о се мед тешко варе и да стоји на желудцу ако замеч, над та чоњеа мало ваше једе, но то није истина; мед је само онда несварљив, кад се једе у већој мјери без јела у којима има гушина. Комад добра пшенична хлеба намазан медом боље чини дјеци него све кутије дјечијег бисквита, сестоката и други вјештачки производи. М. Г.

(Кад ваља пуштати јунцу под бика?) Кад јунцу прву пут пустимо под бика над навршо 18 мјесеца а други пут тек девет мјесеца по првом тежењу то ће она друго тело отелити над јој буде 3 године и 9 мјесеца, дакле у исто вријеме над и крава, која првом добија бика пошто напуни двије године, а другом одмах на 3 мјесеца по прном телоту. Од оне прве јунице постане боља крава мужара, јер јој се прије развију млијечне жлијезде, које дуже млијеко. М. Г.

(Шуте краве више млијека дају.) Америкаци Адам Лесеј да би се увјерио колико има истине у оној тврдњи, да шуте краве више млијека дају, дао је скоро свој марва своју рогове срезрати и увјерио се, да су му шуте краве не само више млијека давале од рогатих него и да се марва без рогова већма и боље може угојити. Ово се да тако протумачити, што већи дио хране у којој има гушина потроши се на рожасту суштанцију, у којој има доста гушина и тако мјесто да се мачни од хране месо и млијеко, праве се рогови. Рогови се сјеку чим се у телета помоле бедрљице од рогова, које се вадасе и исеку калиндратом. М. Г.

(Какву земљу воли која воћка?) Јабука воли магму, мало влажно иловачу. Крушка је задовољна сваком земљом само заклтјева сухо, топло, нешто мјесовито мјесто особито лимсто крушке. Трешње најбоље трпе у сухој, глинастој, нешто с пијеском измијешаној земљи. Орах и кестенови најбоље успијевају у глинастој, врлој и растреситој (буновој) земљи, а задовољавају се и с каменитом земљом, само не трпе влажну, подводну земљу. М. Г.

(Трговина.) Ово су цијене на пазарима:

Подгорица, 20 септембра.

Волови сува од 120 вила 55 опор. — Браве овце и козе суви 5 опорина — Урметин 1 вило 5 новчића. — Бранко урметинови 1 вило 5½ новч. — Пшеница 1 вило 5 новчића. — Овас 1 вило 5 новчића. — Раж 1 вило 5 новчића. — Јечам 1 вило 5 новчића. — Пасуљ 1 вило 8 н. — Кртола 1 вило 2 новч. — Масло 1 вило 70 новч. — Сир 1 вило 25 н. — Вуна 1 вило 60 новчића. — Восак 1 вило 1 о. и 10 новч. — Јабуке и крушке 1 вило 6 новч.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Српска књижевна задруга.) Управа српске књижевне задруге шиље приврема друго коло књига за 1893-ку годину, које ће бити, нису јављају, а више но прошле године, и боље но избору, само ваља новчатати се уписом и уплатом, пошто ће све књиге у брзо бити готове тако, да ће их сваки задругар моћи примити до конца текуће године. Надамо се, да ће се у нас сваки члан из прошле године и за ову уписати, па да ће им се и нови придружити, те тијем потпомоћи опстанак и напредак овог тако важног и за Српство корисног подузећа, за које би један прави родољуб, Србин, не ће пожалити — што се воли — и потому пару дати. У прошлој години Срна Гора — према својој снази — одликовала се је између свијех српских покрајина знатним бројем уписника, па се надамо да ће — ако Бог да — и ове године још и боље.

До сад су се уписали

за осниваче:

1. Г. Војвода Божо Петровић, Министар Предсједник — Цетиње.
2. „ Славомир Ђурковић, адјутант Његов. Височ. Кнеза — Цетиње.
3. „ Нико Кусовац Командир.
4. „ А. Николајевић.
5. „ Васиљ Ђиновски живописац — Подгорица.
6. „ Милош Радовић адјутант бригаде — Данилоград.
7. „ Обрен Никовић капетан пивски.
8. „ В. Симо Поповић управитељ Приморја — Ужице.
9. „ Васо Пинор трговац — Цетиње.
10. „ В. Гавро Вуковић мин. инос. послова — Цетиње.
11. „ В. Илија Пламеница мин. војни — Цетиње.
12. „ Нико Матановић мин. финанција — Цетиње.
13. „ В. Ђуро Церовић пресј. вел. Суда Цетиње.
14. „ Лазар Мијушковић сиђмајстер. — Цетиње.
15. „ Др. П. Мићановић шеф санитета — Цетиње.
16. „ Ј. Лепава професор — Цетиње.
17. „ Кајм. професор. Гимназије — Цетиње.
18. „ Саво И. Радовић секр. вел. суда — Цетиње.

За удјелничке:

1. Г. Јован Голубовић гостионичар — Цетиње.
2. „ Илија Хајдуковић управитељ војне радионице — Цетиње.
3. „ Видо Л. Иванишевић трговац — Цетиње.
4. „ Јово Горун пробач — Цетиње.
5. „ Јован А. Лумовић трговац — Вир.
6. „ Нико Виторовић обућар — Цетиње.
7. „ Јово Дрсч апотекар. — Цетиње.
8. „ Алекса Мартиновић гимназиет — Цетиње.

Цетиње, 23 септембра 1893.

Друштвени повјереник.

Павле Поповић професор.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 24 септембра.

(С Двора.) Његово Високанство Господар са Његовом Свјетлости Кнезом Насљедником повратили су се у у уторник из Ниша у овоју престоницу.

(Свечана аудијенца.) Његово Високанство Господар изволио је јучер у 11 сати пред подне примити у свечаној аудијенци Преосвјетлог Господина Милановића Архијепископа барскога, као легата Његове Свјетости Папе Лава XIII. Г. Јован Сундечић, почасни секретар Његовог Високанства, у дворанијем колима, прихватио је г. Архијепископа из велике гостионице и отратио у Свјетли Двор, гдје га је Његово Високанство у присуству Његове Свјетлости Престолонасљедника Кнеза Данила, окружен високодостојника изволио у великој дворани најмилостивије примити. Преосвјетли Архијепископ најприје је у подужој бесједи изразио Његовом Високанству благодарност на сазивању за глагољску misу, које је било крунисано издањем глагољског мисала у Риму на литоличку прву у Црној Гори. За тијем је Преосвјетли архијепископ краљним говором предао Његовој Свјетлости Кнезу Насљеднику високе прног степена реда Пија IX, које му је Његова Светост Папа римски изволио послати. Како Његово Високанство тако Његова Свјетлост изјавили су најдубљије захвалности г. Архијепископу на толикој пажњи Његове Светости Лава IX. За тијем Његово Високанство Кнегиња Милена изволила је примити Барског Архијепископа у своме салону. На је Папин легат одпраћен био из Свјетлог Двора истијем почастима, којима је примљен био.

(Личне вијести.) Просвјетли Господин Архијепископ Милановић кренуо је сјутрос преко Котора пут Бара. — Г. Хенри де Сеја, француски војнички аташе за Румуњску, Србију и Црну Гору изоди се у нашој престоници. Г. де Сеја са г. грофом Серсејом, секретаром француске легације на Цетињу, одио је прошле недјеље у Никшић, гдје га је Његово Високанство Господар изволио примити у знатној аудијенци. На повратку из Никшића су дипломати француски с Рјеже Цвојеница на пароброду „Данице" одили у Скадар. — Г. Симо Матавуљ, шеф бијеградског пресбирја, познати наш приповиједач, изоди се у нашој средини. Он је довео своју братаничну у овдјешњи дјевојачки институт. Одио је и до Подгорице, да види ископине на Дукљи.

(Из дјевојачког института.) Прошле недјеље већ су отпочеле редовна предавања у нашем дјевојачком институту. Начелница института Софија Петровна ове године довела је собом из Русије још једну учитељицу. Број ученица ове године је нарастао до 45. Са задовољством можемо констатовати, да овај наш културни завод сваке године све боље напредује и све више угледа стиједе.

(С Дукље.) Ископавање на Дукљи, које је прије мјесеца дана предузео г. Миру, професор археологије оксфордског универзитета, промисано је сјајнијем успјехом. Г. Миру је почео ископавање са источне стране простора, који лежи између р. Морачо, р. Зете и потока Ширајлије. И ту су откривени основи велике христјанске цркве с читавијем тлом застртијем мозајиком. Овај мозајик је израђен најфинијем од разнобојнијех ситнијех камичака најукуснијем цртама. Изгледа, као да је цијело тло застрто разноврсијем најфинијем ћилимима. Близу ове цркве откривени су основи много мање цркве, у којима се види увидано камење израђено из развалина старијег доба: па опет зидови грађени камење у новије доба: тако да нам та грађевина преставља већ три епохе. Откривено је и капитела и другијех архитектонскијех украса, које мно опомињу на византијски стиз, и које се

су њих дванаесторо времена проживјеле заједно, у свему су се као треба саветовали о својим душама и о манастирима, и као су живјели мјесто сахранили Мару у манастиру Косјерићу, а Катаку у Кончи или Струмици. [55])

Да видимо има ли какве трага тим мјестима, јер то је, за овај мах, једина контроли коју имамо да то бидемо.

Кад би било истина што је Мих. Константиновић из Островице забиљежио да је султан Мехмед дао Марији земљу у Топлици (ваљда је Тетрјјеско подножје оригинала читао пон. др. Ј. Шафарик), онда би гроб Марин требало тражити у Косјерићу у Топлици. Али ништо је забиљежио да је она живјела и умрла у Јежеву, природније је да се у тој околини потраже манастир Косјерића нашега Родослова. У византијским споменицима налазимо доста у том истом крају манастир који се не зове Косјерића него Косјерића. Најстарија је помен из год. 1395, у једном патријарховом писму, којим се расправља исказ спор међу манастирима Натпеледом и Косјерићем, оно подсјећа на рајски Пајдам. Ту се види да је манастир Косјерића под влашћу сјеверног митрополита, и патријарх кори косјеричке калуђере што своја старешину у томе воденичком питању нијесу послушали. [56]) Послије тога налазимо мјеста, које ћемо послије нарочито испитати, има још једно из године 1632. Тада јеромонах и прогуман манастира Косјерића Теоклит пише војводи Савојском, аншеу Пијемонтском и краљу Кипра, и позива га да поведе војску на Турке, а за себе говори да је јеромонах и прогуман у Богородичину манастиру Косјерићу у Мисојанија, близу града Филипа, оца Александра Великог, да има под својом руком сто педесет калуђера, и да је родом с Кипра. [57]) Село Косјерић и ријека Пајдам помињу се у актима манастира св. Јована Претеча у Мијајској Гори, а ту се помиње и храм Богородичин. [58]) У горе већ поменутом бугарском опису сјеверног сандака помиње се да се ријека Андриста ствара од рјеса: Курушај, која протиче испод Драме, Зидати која обилази Демат, и Пајдег. [59]) У овој посљедњој није тешко познати старију Пајдаву. Што прогуман Теоклит помиње да му је манастир близу града Филипова, тиче се различитих мјеста Филипа (данас Филибедија), које су понекад једног језера међу Драмом и Кавалом. По томе је Пајдам она притока Андриста што долази с источних падина Мијајске Горе и сам се манастир мирно тамо налазити. Ту је, по запису родослова, царица Марија послије смрти вјечно сахрањена. Сумње нема да је то она Косјерића, коју нам Лестоновац у Шафариковим Pamatk ама (ст. 60) спомиње као задужбину краља Милутина на тим странама. Пошто из патријарховог писма видимо да је Косјерића била манастир Богородичин, то ту исту Богородицу помиње и стари лаврс Рајчина Судиља који је штампао Љ. Ковачевић у Гласнику 56, стр. 328—330, гдје се Рајчан и друг му жале да их је Бесар држао у „пиргу" пет мјесеца без хранио, па се обраћа на пирге (куле), на тамнице, значајним рјечима: „Ох, ох, што ми је тужно на тесноће сој и за сирати сам! Туго, тужице, та сиј немам кому исповједати, тамо тебе, Косјерићу, мајко божија, износи на се мајсти, јеро ми потворише невером правих". Још и сад буди сачувајмо овај јаук, лаганим чистим народним језиком из рукописа, у ком су слова свјетих отаца! Колико је грдна разлика између времена нашега и између времена, гдје су људи, посриведно за невјеру у тамницу бацани, писали овакве лагане на духовним бесједама!

За Катакузину, сестру Марину, родослов помиње да је сахрањена у Кончи или Струмици. Распитивао сам међу Струмичанима у Цариграду, и сазнао сам да је Кончо село удаљено од Струмице, од прилике на четири сата даљине. Идући из Струмице у Конче треба прећи кроз села: Варварицу, Лисовиште и Трибицко. Сјећа прошлости у Кончу се држи манастир у част свјетој Богородици. Некада је један пастир нашао у планини икону Богородичину. Кад се врши молитва, ту икону држе један Христјанин и један Турчин. Без сумње је у Кончу такође био један манастир, о коме се данас мало зна. По бидјешњи родослова ту је, дакле, са храњена Марина сестра Катакузина. [60])

* * *

Рад овај деспота Вуке у Србији и по Србији, у отворној борби против Турака, а под угарским заставама, пада у

[55]) Л. Стојановић, Српски родослови и летописи, 19—43. Оригинални текст нијесу, али сјећа стрина отрјебнити се, сва на Косјерића манастирћ, Катакузина ме су Конче или Струмици. Мени се чини да се она отрјебнити се није могла пренести другачије него се сахранити.

[56]) Miklosich et Muller Acta patriarchatus constantinopolitani II. Vindobonae, 1872, стр. 240.

[57]) Miklosich et Muller, Acta et diplomata graeca. III. стр. 274—276.

[58]) Miklosich et Muller. Acta et diplomata V. 91, 92.

[59]) Периодическо списание XXXVI. 819.

[60]) У Летопису 172, стр. 21—24 забиљежено је да се у Вереа у гробу Мурата, мужа Маринина, помиње гроб „жене спомињане на Грбоје". Казе тако да би најприродније било мислити да је тај гроб Марин, кад нам сто год би била занимљиво да је Мара овдје у Косјерића сахрањена. Но би било вјероватније да је исто на спорт послије смрти Марине и Катакузинине налазила тијела одиво на поменутих манастира и одјесно да у гробу нема Марине.

једно исто вријеме с овим радом нашим хришћанскога милосрђа и побожне ревности што га је царица Мара развијала на јужним крајевима Балканског полуострва.

Има неке начелне дубоке сличности у овој радњи змај-деспота Вуке и уједе му царице Марс.

Знамо је змај-деспот покушавао, да под угарским заставама још одржи име српскога владаоца; [61]) знамо је царица Мара, завјерена мајчину најсилнијега турског султана, која је српску државу уништио, уливала нови живот у сам корјен народног опстанка, у хришћанску вјеру, својим хришћанским животом и својом жарком љубављу према вјери.

И ма да су змај деспот Вук и царица Мара радили у противуположном правцу, једно на једном, а друго на другом крају старих српских земаља, по свој прилици једно за друго и не марећи, опет су и једно и друго трудили се за једну исту ствар.

Вјерујемо је подержао јуначке заставе змај деспота Вуке; травом су зарасли двори царице Маре, на којих се турским благом и под турским закрилјем развијала вјера хришћанска и међу Србима и међу Бугарима и међу Грцима.

Али су сачувана вјера и одржани јуначки споменици стотинама годинама иако тога узбудили срца на нов живот и подмладили онда сасвијем дух народни. И у овим су посљедицама нашли своју утјеху и своје измирење они различити пути, који су у XV вијеку родољубива срца онако горко раздирали!

[61]) Види о томе мој спис у Летопису, 147.

не могу ни сравњивати са класичнијем архитектонскијем израдама римске базилике, што се ту открила на западној страни прије три године под управом г. Розинскога. Али је тако у истој мјери љепши мозајик сада откривене цркве од онога, што се био нашао у римској базилици. Сада настаје питање, да ли је она црква из српскога доба, када су ту Срби хришћанство примили? По грађевинскијем остацима види се свакако, да је из много новијега доба, него ли што су остаци грађевине класичнога вијека римске архитектуре, што се ту налазе. Но ми то питање остављамо стручњацима, у чијим се рукама налазе у цијелости резултати овог најновијег ископавања. За сада је рад обустављен и г. Миру са својим помоћником занима се још снимањем нацрта окривеног мозајика, као и нацртима цијелог простора, гдје леже развалине старе Дукље. Г. Розински ми је дошао на Цетиње.

РАЗЛИЧИТО.

(Скуп Теслијиних питомаца) — пише „Времиа": — одржан је данас на Малу Госпођину у просторијама „Матице Српске". Било је на окупу тридесет питомаца из различитих крајева. Питомци су се, као што је познато нашој читалачкој публици, скупили да се посавјетују, како би се по умрлом добротвору њиховом и посредно цијелог српског народа, подигао какав споменик, као видљив знак сјећања нијетета према тијем великим људима. Пошто су се браћа по Теслији искрено поздравили и непознати упознали, отпочело је савјетовање, које је трајало од 9 час. до послије 12 и по. Предсједнико је састанка био питомац Теслијин др. Љуб. Радиновић, кога су присутни једногласно изабрали за предсједника збору, а перо је водио др. Лаза Сенулић. Пошто жива, озбиљна и свестрана савјетовања, рјешено је, да се за сад, поводом педесетогодишњице од упокојења добротворева, изда потпуни албум „Теслија у слици и ријечи" па да се у њему нанесе све што о Теслијином животу зна и што се о његову раду и утицају, као и слављењу му писало. Албум ће издати питомци о свом трошку у неколико хиљада примјерака, које ће накнадним растурити у све народне слоје, па ако би се имо и слава Теслијина по заслузи раширила. За састављање албума изабран је одбор, који ће материјал прикупљати и сређивати, а као рок за издавање књиге узете су три године. Ово је за сад и као почетак Теслијина спомена. А осим тога је закључено, да се у будуће држе питомци сваке године састајати о дану смрти Теслијине 16 (28) августа, сваки у другом мјесту, али на годину опет у Н. Саду, гдје ће приредњачки одбор имати да поднесе извјештај о до тада извршеном послу. На тим састанцима жели се наставити савјетовање о другом већем споменику, који ће питомци подићи Теслији на приномоћ народа, па ће се у том одржавању свеле с овогодишњим збором појачавати снаге за извршење тамног огромног подухвата.

(О Николи Тесли) пише „Чикаго Хералд": Никола Тесла је Црногорац или како се он сам зове у већем смислу „Србин". Он је био рођен у Смиљану (Хрватској) прије 36 година. Смиљан значи, мјесто цвијећа. Његов отац био је умјетник, човјек српан и неодвојене мисли. Тесла се поносе својим домаћином и својим народом. Он каже, да је Српски језик језик пјесмотвора и тврди, да је Гете научио тај језик, за моћи боље цијенити пјесме и баладе српских пјесника. Породица Теслина силази од једнога српског војника, који се није хтио предати Турчину од битке на Косову пољу 15 јуна 1389 год.

„Када сам ја радио са Едисоном", приповиједао он, „Едисон није никада могао појмити, којој народности ја спадам. Он је хтио да сам ја Аустријанац или Талијан. Ја сам њему казао што сам, али се ми нечујемо одговорио, да моје домовине нема у земљовиду." Један дан сасвим одређено дође Едисон к мени, па ми каже, да ће ми ставити једно важно питање, па које ме моли, да му искрено и истинито одговорим. Ја сам мислио, да ће ме може бити питати о мојем ношчаном стању, или да ће ми понудити, да ступим с њиме у друштво од његових богатих изума. Ја сам дакле не узтрајавно чекао на то питање, те он пита: „Тесла, јесте ли ви икада јели човјечије месо?" Ја сам се на то питање нешто зачудио, те сам му ство реклагати и најпослије га уљерио, да ја нијесам људождер, нити да не силазим од таквог породице, али свакако се њему чинило чудновато, јербо није могао наћи моју домовину на земљовиду."

(Геније и талент код жена.) Чувени научњак и писац Цезаре Ломброзо говори о томе питању у једном члану, који је штампао у „Revue des Revues". Он тврди, да је жене лако посматрати изд се повуче разлика између генија и талента, и да жене често имају талента, али генија никад, осим неколико изузетака. Да ли је то последица социјалних односа? Или то долази отуд, што се врло мало пажње посвећује образовању женскиња? Или су томе узрок свјетске, које њихов живот собом доносе? Ломброзо не мисли, „да су те околности узрок душевном инфериоритету жена. Јер познаје жена на пр., није тако опште, као што се мисли. У извјесним епохама, као што историја казује, жене су имале оно исто образовање, које и људи. У XVIII столљу дамо француске аристократије биле су одлично васпитане и најприлежније су посјећивале предавања Лавоазијерова, Кондорсеова и др. Па ипак, из те масе образованих жена није било ни једне генијалне. „Ја сам увјерен", вели Ломброзо, „да има толико исто жена колико и људи, који знају свирати на клавиру, па ипак нема у тој врсти умјетности генијалних жена, и ако би баш та умјетност била најдесенија да у њој развија свој талент". Тако исто број жена, које сликају бојама, далеко превазилази данас у Америци број сликара, а женскиња лекара има данас 3000. Статистика учи, да је 1880 г. у Француској било учитељица исто колико учитеља — 100.000 обојих укупно. Па гдје су те жене, које су се с малим изузетком, као на пр. Ђа Коналоеска, Роза Бонер и Катани, издигле из осредњости, којом се оне у најбољем случају одликују у свима granama јавног рада?

Основ осуђивања генија код жена у томе је, што су оне, по свом бићу и карактеру, противнице новитета, а генију је баш снага у новим откровењима. Жене су конзервативније од људи и дуго се држе обичаја, које су људи одавно заборавили. Спенсер је врло умјесно примјетио ревнивости, да жене врло ријетко критикују постојећи ред. Исто је тако жена конзервативна у политици. Поврх тога, она има јак талент за подражавање, а тај се увиђа развија о трошку властите оригиналности, која свакако генија.

Фери мислио, да материнске душевности у жена апсорбују сва остала рад. И заиста, ако се озбиљно промислимо о моралној и физичкој величини онога акта, на душевну и органску жртву, која је женама намијењена, морићемо увидјети и признати, да је материнство основ за стварање жене у психофизиолошком погледу, чему доприноси и њен анатомски састав. У стварі је материнство основ, у коме треба гледати разлог за мањи душевни покрет код жена, јер њином организму, који троши толико животне снаге за продужење човјечанског рода, а не остаје много те да може достићи онај степен у развићу нерава, који постижу људи као тјелесно јачи.

Из свих тих разлога, жене имају врло ријетко генија, а и кад имају, он је много мањи но што је генија човјечанства.

Могао би нас но подсјетити на Марију Семерани у погледу знања природних наука, на Џ. Елиот, Жорж Сан и мадам Стаел у погледу књижевности, и на Розу Бонер и Добреи у погледу сликарске умјетности, али ни те прве преставнице лијепог пола у науци и умјетности нијесу ни из бliza ono што су Нутн, Шекспир, Михаело Анђело и други".

Но може се тврдити, да није било жена, које су понајмиле велики дар за управљање државом. То су доказале: Изабела, Марија Медичи, Катарина II. и друге. Џон Стуарт Мил, коме Ломброзо наводи, тврди, да су у најјачим државама, које су напредовале, од четири случаја у три случаја сјебеле жене на престолу. Али пр се, опет, није примјетило, да је свуд, гдје год су жене владале, било умнијех људи, који су владали тим женама?... Тиме би се у много случајева објаснио успјех женских владавина.

Гонкур је рекао: „Нема генијалних жена, а ако их и има, то су опет људи."

Ломброо мислим, да је то тврђење са свим правилно. Он за узмна за основу, на коју се наслања његово тврђење, да је свима велики одареност женска у вези са мањим бројем органских аномалијом. Готово све славне самосталне биле су прилично мушкобање, и то не само по њиховом писању, већ и по лицу и радњама. Ломброо наводи као примјер Теласију, пјесникињу из Аргоса, која је пошла у бој пред својим суграђанима, и подјела на Свео. Са тим наводи неколико примјера из новије књижевности.

Џорџ Елиот имала је лице као човјек: абнормно велику главу, умјерену косу, велики нос, дебеле усне, јаку мишићу мјесто брада и осим тога јако развијене кости лица, те јој је глава обе тоне дечака и на мушку главу. При том је била прво свакој мјери плашљива. Нежно осјећање, које је имала према свом првом мужу, Левису, није јој ни мало сметало, да се послије његове смрти, кад јој је било шесет година, вјенча с једним врло младим човјеком, и то неколико мјесеци послије смрти првога мужа. Жорж Сан имала је мушки глас и водила је да иде у мушком одјелу. И мадам Стаел имала је мушко лице. Фабрици је констатовано, да двије славне трагедиње, Сара Бернар и Дузе, имају бриде у облику врше сабље. Тако су исто мушкобање и врло многе, бетмало све жене, које су у новијој енглеској литератури изашле на глас. Осим тога готово сво имају мушки рукопис.

На завршетку своје строге студије, Ломброо приписује женама многе одликујуће околности и даје им извјесно утјеху. Признаје им, да својим урођеним тактом и финоћом могу да се јако одликују у политици, и да могу бити исто тако добре учитељице као и људи. У књижевности се одликују нарочито својим лијепо писаним мемоарима и преписком. „Видело".

Једној Српкињи.

Кад те гледам да се шеташ
Равним пољем од Цетиња,
Тада ми је много милу
Сваки Србин и Српкиња.

Јер у тебе гледам слику
Бијело вило на горице:
И по тебе судит' могу
Како стоји српско лице.

Па се шетај, вило бијела,
Те по стоји сво за „вулису";
Јер такове бијне руже
Свирисе нигдје нису.

Јер кад би се оне ирало
И сунце се би свирало;
Те цијелом вруту земном
Не би ниче свијетлило.

Па куда би та грехота?
Па овој би душу пала?
Кад би она земља наша
Без свјетлости те остала?!

Радоје Цмогорац

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА".

СТОКОЛМ, 18 септембра. — Цар Вилхелм пренио је у Готенбург поздравлен од престолонаслједника.

ЛОНДОН, 19 септембра. — „Рајтер" доноси да Француска намјерава уступити Русији једну луку у сијамском заливу као штапију угљену. Револуција у Буеносајеру свршила је.

ЦАРИГРАД, 19 септембра. — Султан је одлијеђен на начин којим се претресала Анторска варница у парламенту енглешкоме.

ИНСБРУК, 19 септембра. — Цар је кренуо пут Беча, испраћен одушевљењем неописанијем.

БАНКОК, 20 септембра. — Поравнање француско-сијамско довршено.

РИО-ЖАНЕРО, 20 септембра. — Бомбардирање опет је отпочело.

ПАРИЗ, 21 септембра. — Предсједник републике примио је одбор журналистике и одобрио програм свечаности француско-руске. Моренхајм предао је Дипију Цареи телеграм, у ком Цар изражава искрено признање на симпатије изражене од Предсједника републике и владе поводом пропасти „Русалке". (То је један стари ратни брод, што је чувао приобрежје, па је пао у финском заливу са свом посадом — 12 официра и 100 морнара. У. Г. Ц.) „Деноа" је примио телеграм, да је јучер потписан уговор са Сијамом у Бангоку.

БЕЧ, 22 сент. — „Франкфортска Газета" доноси, да су запоједини иностранци бродовима спремили Мелу, да ће силом ступити на пут далем бомбардирању Рио Жанејра.

БИОГРАД, 22 сент. — Краљ је пренио из Абиније и отпутовао на манувре у Брауншвајг.

ПРАГ, 22 сент. — Полиција уклонила младочески манифест, данас публицирани.

ШЕРБУР, 23 сент. — Сиркуф полиши ратни брод кренуо је пут Катагата да поздрави Цара руског у Копенхагену.

РИМ, 23 септембра. Монетарна конференција састаће се до који дан у Паризу. Италија ће послати два представника.

СОФИЈА, 23 септембра. — Закључено се саопштава о инциденту на Дунаву са грчкијем бродом, да је стража бугарска коректно поступала. У политичнијем круговима држи се да инцидент тај неће имати никакијех послиједица. (Стража бугарска пуцала је на један брод грчки. У. Г. Ц.)

ПЕТРОГРАД, 24 септембра. — Нова царинарска тарифа смањена на 15 по сто за транспорт пшенице руске преко Аустрије у Италију, Швајцарску и Француску.

ПАРИЗ, 24 септембра. — „Тан" доноси да се Принц Аулуст Саксен-Кобург укрцао на један пакебот за Бразил.

НА ЗНАЊЕ.

Државна Штампарија набавила је потпуно нови књиговезачки алат са финим златном разних боја, те је у истој Штампарији смјестила књиговезницу, гдје ће се сви државни послови брзо израђивати.

Поред државнога рада могу се с умјереним цијенама везати (коричити) књиге и по жељи послови на корицама позлаћивати.

Овдјешња Господа, г. г. свештеници, који имају црквених и својих књига, г. г. професори, г. г. учитељи, ђаци и други, могу се обратити потписатој Управи.

Тако исто могу се израђивати трговачки протоколи, рачуни, коверте и т. д. у свим формама.

Цетиње, 15 септембра 1893.

Управа
Државне Штампарије.

ОГЛАС.

GRANDS MAGASINS DU

Printemps

NOUVEAUTÉS

Envoi gratis et franco

du catalogue général illustré, renfermant toutes les modes nouvelles pour la **SAISON D'HIVER**, sur demande affranchie adressée à

MM. JULES JALUZOT & Cie
PARIS

Sont également envoyés franco, les échantillons de tous les tissus composant nos immenses assortiments, mais bien spécifier les genres et prix.

Tous les renseignements nécessaires à la bonne exécution des commandes, ainsi que les conditions d'expédition, sont indiqués dans le catalogue.

Lorsqu'il faudra de port jusqu'à destination, à raison de six sous franco par 50 francs de marchandises, de toute commande pouvant être expédiée par colis postaux.

(—5)

НА ЗНАЊЕ.

[illegible]

Уредник Др. А. Томановић. Издавалац: Држ. Штампарија. У зн. управ. државној штампарији.